

Обществено мнение в България, 2024 г:

*Повишаване на ангажираността към
съюзниците и подобряване на възприетията
за свободата на медиите на фона на
продължаващата двойственост между
Изтока и Запада*

Обзорен доклад № 6, април 2024 г.

Автор: д-р Румена Филипова, основател, Институт за глобални анализи

Авторът изразява благодарност към Барбара Бачова, анализатор, Институт за глобални анализи, за съдействието в изследователския процес.

+359 887 760 787

info@globalanalytics-bg.org

<https://www.globalanalytics-bg.org>

Институт за глобални
анализи

<https://www.linkedin.com/company/79841057>

GLOBSEC
IDEAS SHAPING THE WORLD

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

TESCO Nadácia

Co-funded by
the European Union

С финансовата подкрепа на Европейския съюз. Изразените възгледи и мнения принадлежат на автора и не отразяват непременно гледните точки на Европейския съюз или HADEA. Европейският съюз и донорският орган не могат да носят отговорност за тези възгледи и мнения.

Обзорният доклад анализира българското обществено мнение по отношение на ключови вътрешни и международни социално-политически измерения на нагласите на базата на резултатите от социологическо проучване на GLOBSEC, проведено в Централна и Източна Европа през 2024 г. В България проучването¹ се състоя между 10 и 27 февруари 2024 г. сред 1000 български респонденти въз основа на стратифицирана многостепенна случайна извадка под формата на компютърно подпомогнато телефонно интервю (САТИ). Профилите на респондентите са представителни за България по пол, възраст, образование, местоживеене и големина на населеното място. Тенденциите, установени през 2024 г., са съпоставени с резултатите от анкетирането през 2023 г. според анализа [В периферията на регионалното сближаване. Българските позиции по отношение на войната на Русия срещу Украйна, стратегическата ориентация, демокрацията, медиите и ценностите в сравнение с Централна и Източна Европа](#) (IGA, 2023 г.).

Основните модели в нагласите на българите за настоящата година разкриват както **трайна продължителност на мненията, изразени през 2023 г., така и някои забележими промени в рамките на интервал от приблизително 4%**:

- **Българските респонденти продължават да подкрепят членството в ЕС, но проруските нагласи също се затвърждават**, тъй като амбивалентността в оценката на отговорността за войната на Кремъл срещу Украйна остава непроменена. **Опасенията от миграцията и безкритичното отношение към крайнодесните националисти** представляват допълнителни трайни характеристики на българското обществено мнение.
- В същото време през 2024 г. се наблюдава **засилване на проатлантическите позиции, по-положителни оценки на медийната среда и намаляващо недоволство от работата на правителството**. Подкрепата за членството в НАТО и възприемането на САЩ като ключов стратегически партньор на София отбелязват постепенен ръст. Българите също така смятат, че съществува по-голяма свобода на медиите и са по-склонни да изразят привързаност към демокрацията.
- Въпреки това, **евроатлантическите ангажименти на българите се характеризират с по-особени нюанси в нагласите**. Респондентите едновременно изказват категорична подкрепа за членството на страната в ЕС и НАТО, но все пак усещат отчужденост (например ЕС се възприема като „диктаторска“ структура) и остават ориентирани по-скоро към инструменталните ползи от тези алианси, отколкото към споделените

---

¹ Графиките в доклада са изготвени от Института за глобални анализи въз основа на резултатите от социологическото проучване, проведено от GLOBSEC.

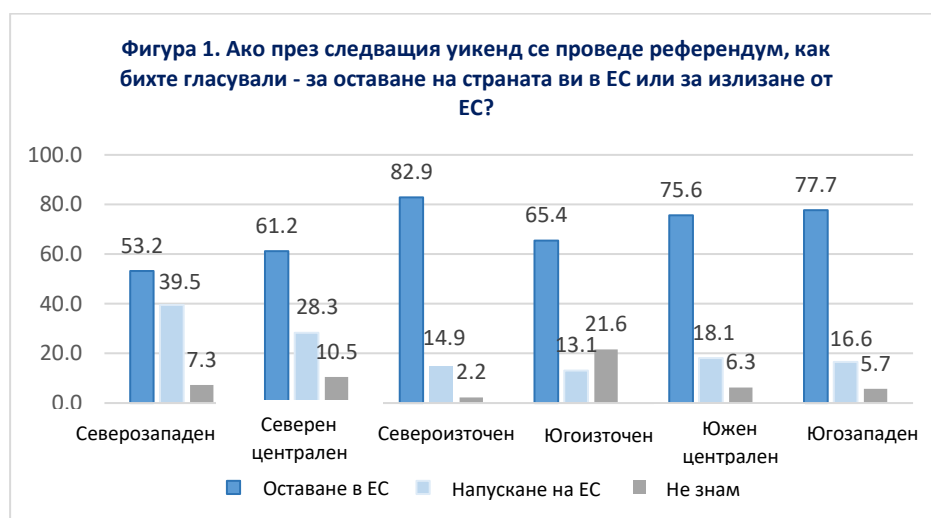
ценности. Нещо повече, пристрастията на българите към авторитарните държави представляват трайна тревожна тенденция в нагласите (тъй като Русия и Китай все още не се оценяват като заплаха).

- Друга открояваща се тенденция показва, че **българите са склонни да изпитват значителна несигурност, липса на ориентация и недостатъчна информация** (както и вероятни притестнения да не предоставят неприемливи отговори), **което се изразява във високия процент в категориите „не знам/не мога да отговоря“**. Тези отговори са най-ясно изразени по отношение на абстрактни понятия за политиката (например същност и характеристики на либералната демокрация, крайнодесен национализъм), както и по отношение на събития и процеси от глобално значение (например ролята на Пекин в международните отношения, статутът на Украйна, стратегическите партньорства). За сметка на това, най-голяма увереност се проявява спрямо въпроси, които са от непосредствено значение за националната политика и обществения дебат (например ролята на ЕС, състоянието на медиите и политическата система). **Най-младата възрастова група от 18 до 24 години регистрира над средното ниво отговори „не знам/не мога да отговоря“** (като за тази тенденция допринася влошаващото се качество на образованието в страната).
- **Нагласите на младежите като цяло съвпадат с преобладаващите позиции в останалата част от обществото** и не се отличават със значително по-продемократична, социално толерантна и прозападна насоченост.
- **Най-същественото разделение, което се очертава по отношение на демографските данни, свързани с мястото на пребиваване и вида на населеното място, е това между различните региони на България, а не между градовете и селата.** Североизточният регион се характеризира с по-демократични, прогресивни и прозападни възгледи, докато разликите в нагласите на живеещите в градовете и селата не са толкова значителни.

Българите за ЕС, НАТО и стратегическите партньорства: Приближаване към съюзниците, но дистанцията остава

Традиционно положителните възгледи на българите към ЕС се запазват и през 2024 г., тъй като същият дял от 71% от анкетираните, както и през 2023 г., биха избрали да продължат членството на България в Европейския съюз в хипотетична ситуация на референдум за оставане или напускане на организацията. В същото време се наблюдава малък спад с 3.5% на броя на тези, които са склонни да предпочетат прекъсване на връзките на София с ЕС (до 19.8% през 2024 г. от 23.3% през 2023 г.).

Тези общи нагласи се споделят от всички възрастови групи, които регистрират сходни резултати в предпочитанията си за запазване на статута на България като страна членка на ЕС: 72% от респондентите на възраст 18-34 години; 73.9% от 35-54-годишните и 70.1% от анкетираните на възраст над 55 години. В съответствие с вече установения модел на по-демократични и прогресивни нагласи, преобладаващи в Североизточния регион на страната, следва да се отбележи, че респондентите от този регион надхвърлят средната за страната подкрепа от 71% за оставане в ЕС с 11 процентни пункта (82.9%), изпреварвайки всички останали пет региона. Традициите на Североизтока в областта на продемократичните протести и историческите връзки с Румъния и Централна Европа вероятно способстват за поддържането на по-демократична и отворена перспектива. Освен това фактът, че в Североизточния регион се намират военноморските сили на България и координационният център, допринасящ към НАТО, повишава чувствителността към заплахите от страна на Русия в Черно море.

Подкрепата за членството на България в НАТО е нараснала с 4.4%, като се е увеличила от 57.8% през 2023 г. до 62.2% през 2024 г. Същевременно делът на респондентите, които биха искали членството на страната да бъде прекратено, е намалял с 4.6% през последната година (26.6% през 2024 г. спрямо 31.2% през 2023 г.). Подобно на нагласите към ЕС, различните възрастови групи не се различават съществено в предпочитанията си България да остане или да напусне Алианса. Жителите на селата и на градовете също споделят приблизително еднакви възгледи. Респондентите в Североизточния регион отново надминават анкетираните от всички останали региони, като отбелязват над средна подкрепа за членството на България в НАТО, достигаща 74.8%, което контрастира с най-ниския резултат от едва 38%, измерен в Северна централна България.

Като цяло, значимостта на инициативите на НАТО в България през последната година (например многонационалната бойна група) и ясно изразената правителствена позиция в

подкрепа на Алианса вероятно са допринесли за по-голяма обществена подкрепа и разбиране на важноста на съюзническите ангажименти на София.

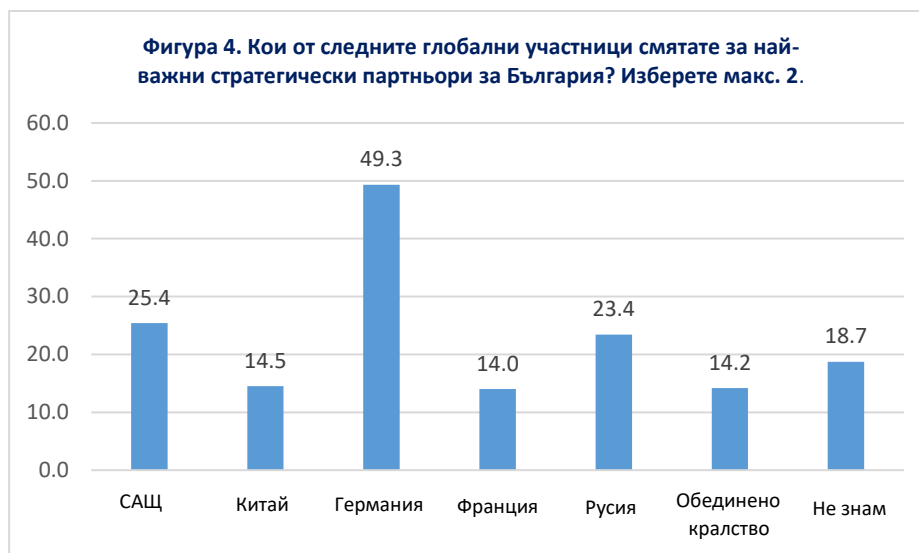

По отношение на нагласите към стратегическите партньорства с глобални играчи, **мнението, че САЩ са най-важният партньор за България, получава все по-голямо одобрение.** През 2024 г. 25.8% от анкетираните българи споделят тази стратегическа позиция, което е с 5.5% повече от отговорилите по същия начин през 2023 г. Мнението, че, противоположно, Русия представлява най-важният стратегически партньор на България, е намалило популярността си с 2.2%, като през 2024 г. е 23.4%. Възходящата тенденция в предпочитанията към САЩ като ключов съюзник е довела до обръщане на подредбата на стратегическите симпатии на българите на годишна база, така че през 2024 г. повече респонденти възприемат Вашингтон, а не Москва, като стратегически партньор.

Въпреки това, **по-широкообхватна атлантическа позиция** **теперь** **предстои да се утвърждава и разпространява**, тъй като българите все още са по-запознати с европейските позиции, а идеологическите и пропагандно изкривените симпатии към Русия трябва да продължат да бъдат опровергавани пред обществото. Почти половината от анкетиранияте (49.3%) смятат, че Германия е най-важният стратегически партньор на България, което бележи ръст от 9% от 2023 г. насам. Освен това 67% от българските респонденти смятат, че „ЕС трябва да започне да изгражда собствена армия, за да ограничи зависимостта си от САЩ“. Най-ентузиазиранияте привърженици на по-тесните стратегически връзки със САЩ са във възрастовата група 45-54 години, като 31.4% от тях смятат, че Вашингтон е ключовият стратегически съюзник на България. За сравнение, младежите на възраст 18-24 години, изразяващи същото мнение, съставляват с 10 процентни пункта по-малко. Различията във възприятията за САЩ са още по-големи на междурегионална основа, тъй като почти 39% от анкетиранияте в Североизточния и 40% в Югозападния регион оценяват, че стратегическите отношения с Америка са от първостепенно значение за България, за разлика от едва около 12% от респондентите в Северна централна и Югоизточна България, 13% в Северозападния и 14% в Южния централен регион.

Негативната тенденция, според която българите не могат да оценят категорично Русия като стратегическа заплаха (в съответствие с геополитическите обстоятелства), предстои да бъде преодоляна в значителна степен, тъй като **повече от половината от анкетиранияте (56.5%) все още смятат – както през 2023 г., че Москва не представлява опасност за България**. Почти 52% от най-младите българи на възраст между 18 и 34 години мислят по този начин, както и 52.5% от висшистите.

От своя страна Китай – другият ключов участник в глобалната авторитарна мрежа, продължава да бъде разглеждан като незастрашаващ фактор, включително поради липсата на устойчив обществен дебат за отрицателните последици от китайските инвестиции в Европа, както и за военно-политическите дейности, насочени към уронване на международния правов ред. Съответно **почти 70% от анкетиранияте смятат, че Пекин не представлява опасност за България**, а в скалата на стратегическите предпочитания на българите Китай се нарежда наравно с Франция и Обединеното кралство. Същият дял от 14% от анкетиранияте приписват на Пекин, Париж и Лондон ролята на ключов стратегически партньор за България.

Като цяло непоколебимата ангажираност на българите да останат част от ЕС и НАТО, съчетана с неспособност и нежелание да разглеждат Русия и Китай като заплаха, свидетелства за фундаменталната (и парадоксална) амбивалентност на традиционните български нагласи. Тя се изразява в предпочитание към „балансиране“ на отношенията със Запада и Изтока, което е равносилно на геополитическо и ценностно противоречие, предвид коренно различните позиции на тези два полюса в международната политика.

В навечерието на изборите за Европейски парламент: Българите не са убедени „европейсти“

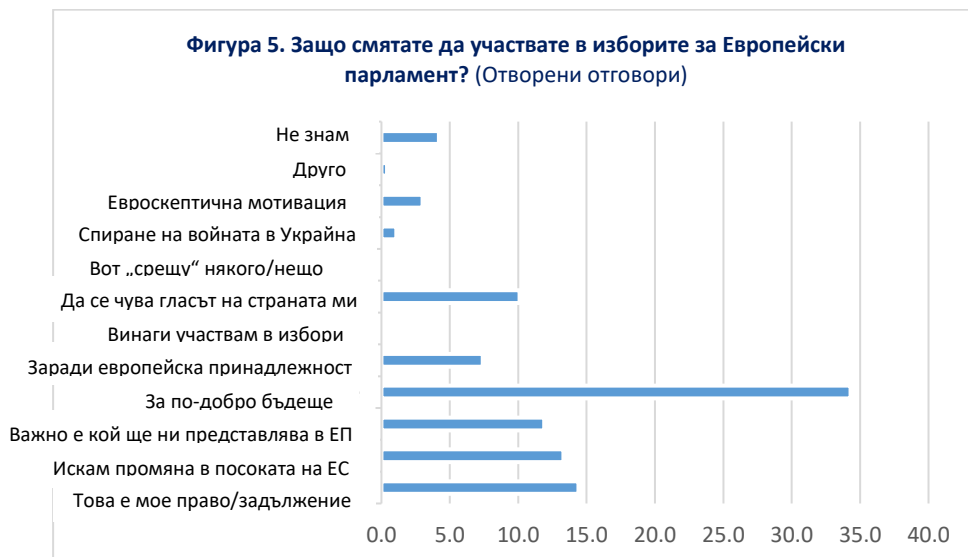
Преди изборите за Европейски парламент през юни повече от половината от българските респонденти (57.8%) заявяват намерение да гласуват. **Най-младата възрастова група от 18-34-годишни демонстрира по-слабо желание за участие в изборите**, тъй като 47.8% от тях (или с 10% по-малко от средното за цялото население) планират да отидат до урните.

В съответствие с характерната за българите инструментална, а не ценностно обусловена привързаност към ЕС, повечето от респондентите, които възнамеряват да участват в изборите, са мотивирани от перспективи за по-добро бъдеще (34.3%), а не от по-широки съображения за европейска идентичност и общоевропейски норми. 13.3% смятат, че гласуването в изборите за ЕП е начин да се постигне промяна в посоката на развитие на ЕС, а само 7.4% са подтикнати от мотиви, свързани с европейската принадлежност.

Очакванията за ползи (напр. работа, възможности за пътуване) преобладават, тъй като значителна част от българите все още възприемат Съюза като далечен и не напълно приобщаващ (България). Това намира отражение в силно устойчивото възприятие, че „ЕС ни диктува какво да правим, без България да има възможност да оказва влияние“, което се

споделя от 73.1% от анкетираните българи (с 2.4% повече от 2023 г.). Младежите също се присъединяват към това мнение, тъй като 71% от тях възприемат ЕС като „диктаторска структура“ (този резултат остава непроменен през последната година).

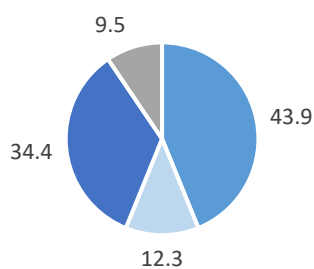

Кой започна войната в Украйна: Българите все още не могат да решат

Полярните оценки на българите за войната на Русия срещу Украйна остават почти непроменени от 2023 г. Малко повече от анкетираните (46.7 %) смятат, че „провокацията“ на Запада към Русия и т.нар. потискане на рускоезичното население от страна на Украйна са причина за избухването на войната, за разлика от 43.9%, които правилно посочват факта, че Русия е нахлула в Украйна. Въпреки доказателствата за обратното и в съответствие с често повтаряните проруски пропагандни послания, българите настойчиво поддържат мнението, че като предоставя военно оборудване и оръжия на Украйна, България провокира Русия и се приближава към въвличане във войната – мнение, споделяно от 61.1% от анкетираните.

Фигура 7. С кое от следните твърдения се отъждествявате най-много? За конфликта в Украйна вина има преди всичко (2024):

- Русия, която нападна Украйна
- Украйна, която потиска рускоезичната част от населението
- Западът, който провокира Русия
- Не знам

Оценките на младежите също се задържат на сходни нива, тъй като около 40% от 18-34-годишните през 2024 г. – както и през 2023 г. – посочват Киев или Запада като виновни за войната. Най-младите често заявяват, че не знаят как да отговорят в рамките на 16.9%, което е два пъти повече, отколкото във възрастовите групи 35-54 и 55+ години. В регионален план Североизточният и Югозападният регион отново се открояват, тъй като повече от половината от анкетираните в тях жители, съответно 53% и 50.6%, смятат, че Русия е виновна за войната. Тези резултати са над средните равнища в другите региони на България, където делът на респондентите, които смятат Москва за агресор, се колебае между 33 и 42%. В същото време като цяло се **наблюдава малка разлика между нагласите на жителите на селата и на градовете**. Еднакъв процент от 43.9% и в двата типа населени места определят Кремъл като агресор. Както в градовете, така и в селата, 34% от анкетираните обвиняват Запада, а жителите на градовете превъзхождат само с 2.7% респондентите в селата, обвинявайки Украйна (12.9% срещу 10.2%).

Българите също остават амбивалентни в оценките и предпочитанията си за бъдещия статут на Украйна. 30.8% смятат, че страната трябва да стане член на ЕС и НАТО, и също толкова – 30.2%, мислят, че тя трябва да бъде неутрална страна, като тези ориентации отново са идентично разпределени сред респондентите в градовете и селата. За значителната липса на яснота по въпроса за статута на Киев обаче може да се съди от високия процент на българите, които не знаят как да отговорят, достигащ 19.1%.

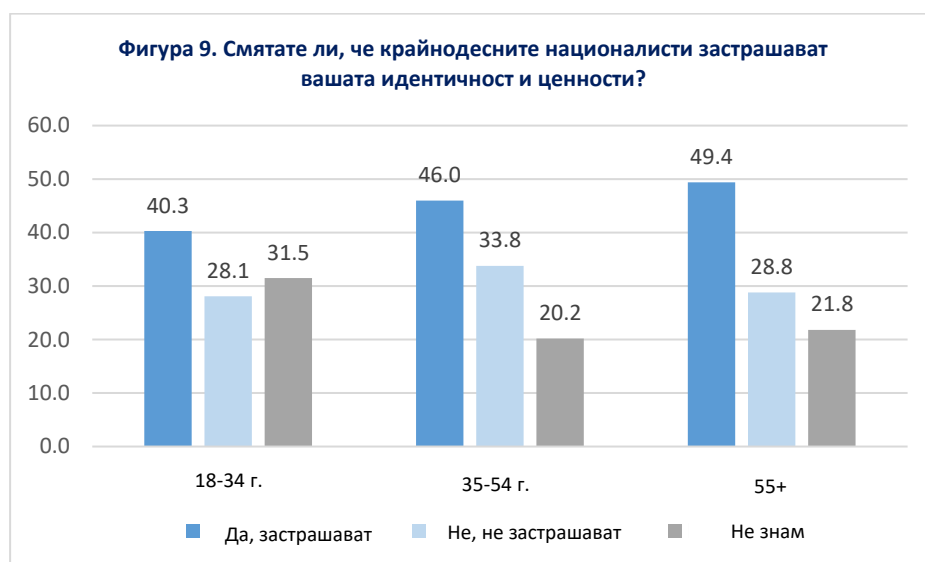
Национална идентичност: Страхът от „другите“ и двусмислието по отношение на крайнодясната заплаха

Българите продължават да поддържат сравнително нетолерантни възгледи по отношение на малцинствените общности. Значително мнозинство от 65.3% не са съгласни, че правата на ЛГБТИ (като правото на брак) трябва да бъдат гарантирани, което обаче представлява спад от 3.6% в обхвата на несъгласие със същия въпрос през 2023 г. Скептичните позиции по отношение на мигрантите също остават трайни. Миграцията, особено от страни извън Европа, се откроява като фактор, който в преобладаващата си част се възприема от българите (69.8%) като значителна заплаха за националната идентичност и ценности. Украинските мигранти обаче се възприемат много по-положително, тъй като над половината от респондентите (51.3 %) смятат, че те не представляват опасност в ценностен план.

Особено силно е изразено разбирането за икономическото въздействие на миграцията (без да се прави разлика в произхода на мигрантите). Очертава се силно изразено мнение, споделяно от 71.8% от анкетираните, което оспорва твърдението, че „България се нуждае от

мигранти от други страни, за да покрие липсата на работна ръка в различни икономически сектори“.

В същото време позицията на българите относно степента, в която крайнодесните националисти застрашават националната идентичност и ценности, остава нееднозначна. 46.1% смятат, че крайнодесните групи представляват такава опасност (или с 3% по-малко, отколкото през 2023 г.), докато 30.5% не смятат така, а висок процент от 23.4% не знаят как да отговорят. **Най-младите респонденти във възрастовите групи от 18 до 34 години се отличават с относително по-слабо възприемане на заплахата от крайнодесните в сравнение с по-възрастните българи.** Несигурност в оценките на младите хора също може да бъде идентифицирана, тъй като незнаещите дали крайната десница може да се разглежда като опасност, съставляват 31.5 %, което е с 10 % повече, отколкото във възрастовите групи 35-54 г. и 55+ г. (където обаче тези стойности също се запазват относително високи).

Като цяло, значителната несигурност сред българските респонденти по отношение на това дали крайнодесните националисти представляват заплахата за идентичността и ценностите може да се обясни с факта, че крайнодесните формирования постепенно се превръщат в част от политическия, обществен и медиен дискурс в страната. Проруската, националистическа партия „Възраждане“ получи около 14% от гласовете на парламентарните избори през 2023 г., установявайки се като фактор в парламентарната политика. Въпреки че някои политически партии и официални лица осъждат крайнодесните групи като заплахата, сред повечето големи политически партии в България не се наблюдава цялостна и ясна позиция срещу тях.

На ниво гражданско общество, инициативите за борба срещу дезинформацията разкриха фалшивото и пропагандно съдържание на крайнодесните дискурси. Въпреки това онлайн, печатните и телевизионните издания с национална аудитория демонстрират известна степен

на толерантност по отношение на подкрепящата Кремъл националистическа реторика, като включват крайнодесни политици в своите репортажи и интервюта. Така се способства релокацията на екстремистки възгледи от социалните към мейнстрийм медиите. Следователно, комбинацията от политическо и медийно „нормализиране“ на крайнодесните позиции и непоследователно политическо заклеймяване затруднява гражданите да се ориентират в политическата среда и да заемат решителна позиция.

Медии, демокрация и управление: Повишаване на доверието

Българите все още са на мнение, че медиите в страната не са свободни – 54.4% от респондентите изразяват тази гледна точка. Въпреки това **от 2023 г. насам се отбелязва подобрене в оценката на свободата на медиите в България**, тъй като през последната година делът на респондентите, които смятат, че медиите не са свободни, е намалял с 4%. Нещо повече, през 2024 г. 10% повече от анкетиранияте в сравнение с 2023 г. смятат, че медиите са напълно или по-скоро свободни. Тази положителна тенденция може да се отдаде на нарастващата значимост на дейностите на гражданското общество за противодействие на дезинформацията, както и на по-плюралистичната и сложна правителствена конфигурация на кабинета „Денков“, която в по-голяма степен отчиташе значението на свободата на изразяване. Така обществено-политическата среда предостави възможности за по-голямо представяне и включване на различни гледни точки в медиите.

Фигура 11. Смятате ли, че "мейнстрийм" медиите в нашата страна са напълно свободни, по-скоро свободни или несвободни? (2024)

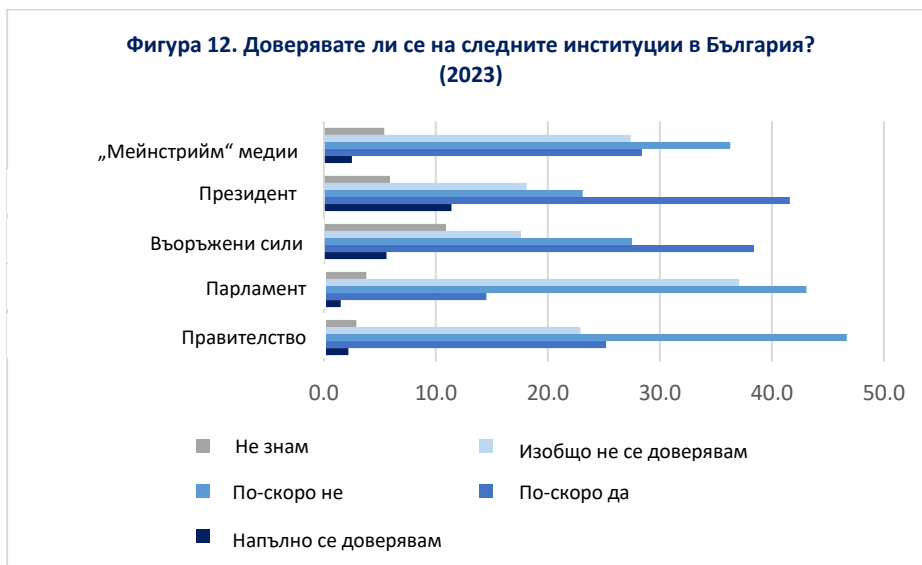

Привързаността към демокрацията също е нараснала на годишна база с над 4%. 78.2% от респондентите през 2024 г. в сравнение със 73.9% от анкетираните през 2023 г. вече споделят твърдението, че „демокрацията като система, основана на равенство, човешки права и свободи, върховенство на закона, е добра за нашата страна“. Също така по-голям дял българи са съгласни, отколкото несъгласни (54.1% срещу 29.2%), че работата на неправителствените организации е важна за функционирането на демократичното общество.

Въпреки това българските респонденти остават недоволни от реалното функциониране на демокрацията в страната – мнение, изразено от 71.9% от анкетираните. Оценката дали *либералната демокрация* представлява опасност за българската идентичност и ценности затруднява 21.8% от респондентите, които не знаят как да отговорят. Младежите на възраст 18-24 години проявяват още по-голяма степен на несигурност, тъй като 32.6% декларират невъзможност да отговорят. Значителен дял от 43.7% от същата възрастова група не знаят дали неправителствените организации са чуждестранни агенти, което надвишава средния процент (29.8%) от всички анкетирани, които не могат да отговорят.

Оценките на работата на различните държавни институции показват, че **недоверието към правителството е намаляло през последната година с почти 3%**, което може да се обясни с относително по-голямата стабилност на управлението в страната в периода юни 2023 г. – април 2024 г. Преобладаващите обществени нагласи също бяха насочени срещу провеждането на още един кръг от избори, които вероятно щяха да бъдат последвани от поредица от служебни кабинети. Ако през 2023 г. 69.6% от анкетираните българи изразяват слабо доверие в работата на българското правителство, то през 2024 г. тази пропорция намалява до 66.9%. Липсата на доверие в работата на парламента също отбелязва спад, намалявайки с над 3%,

докато в президентската институция не вярват 5% повече респонденти през 2024 г., отколкото през 2023 г.

Заклучение: Как да се насърчат устойчиви тенденции на базата на крехки постижения?

Изследването на нагласите на българите през 2024 г. и съпоставянето им с предходната година потвърждава трайната тенденция на пропагандно обусловени пристрастия към Русия, податливост към антизападни пропагандни послания, възприемане на България като обект, а не като субект в европейската политика, както и относително нетолерантни и националистически възгледи. Въпреки това наблюдаваните положителни промени по отношение на НАТО, свободата на медиите и доверието в правителството, макар и скромни по своя обхват, демонстрират, че дълбоко вкоренените нагласи могат да бъдат променени и

следователно не са даденост. Високите нива на несигурност в ориентацията на българските респонденти към различни вътрешни и международни явления, изразяващи се в повсеместното присъствие на отговорите „не знам“, сочат, че значителна част от обществото може да се счита за колебаещо се и следователно потенциално отворено за убеждаване.

За тази цел е необходимо непрекъснато да се повишава видимостта на усилията на гражданското общество за борба с дезинформацията и да се допълват от устойчивото развитие на стратегическите комуникации на правителствено равнище. Продължаващите и обезпокоителни тенденции във възгледите на младите хора, включително политическото оттегляне и амбивалентността по отношение на оста Изток-Запад, могат да бъдат преодоленни чрез съгласувана политическа стратегия за ангажиране на младите хора в процеса на управление (както като електорат с ясно изразени приоритети, така и като кандидати за политически постове). Идентифицирането на регионални различия в мисленето на българите означава, че трябва да се изгради таргетиран подход за работа с гражданското общество и политическата комуникация, който да е чувствителен към диференциациите в страната. Провеждането на инициативи за медийна, историческа и политическа грамотност, които да отчитат социално-демографските особености на България, остават от първостепенно значение за създаване на по-информирани разбирания, по-малко податливи на антидемократично и авторитарно влияние.